

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.76:338.46:366.626

UDC 336.76:338.46:366.626

М. В. Дубина, к. е. н.,
доцент,
О. С. Жук, к. е. н.,
асистент,
Л. М. Бондаренко, к. е. н.,
доцент

M. V. Dubyna, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor,
O. S. Zhuk, Candidate of Economic
Sciences, Assistant,
L. M. Bondarenko, Candidate of Economic
Sciences, Associate Professor

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ІНСТИТУТУ ДОВІРИ НА РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ**

**FEATURES OF THE TRUST INSTITUTE
FORMATION ON THE FINANCIAL
SERVICES MARKET**

Актуальність теми дослідження. Ринок фінансових послуг є невід'ємною складовою національного господарства країни, здійснює значний вплив на її економічний розвиток, постійно вимагає удосконалення середовища функціонування фінансових посередників.

Постановка проблеми. Такий ринок не може розвиватися без підвищення рівня довіри між основними його суб'єктами. Саме тому питання пізнання особливостей формування довіри у його межах стають актуальними і вимагають реалізації нових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Довіра як складний об'єкт дослідження розглядається зарубіжними та вітчизняними вченими, до яких варто віднести таких: Алімпієв Є., Де Сото Е., Ібрагімова Д. Х., Жуковська Є. В., Кузьмін О.Є., Паніотто В., Фукуяма Ф., Яременко О. Л.

Ринок фінансових послуг вивчається вченими вже тривалий час, серед яких необхідно виділити наступних: Бобров Є. А., Бондаренко Є. П., Вишивана Б. М., Красовський С. С., Рязанова Н. С., Смагін В. Л., Юрій С. І.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте, на сьогодні недостатньо вивченими залишаються питання формування інституту довіри у межах ринку фінансових послуг та дослідження особливостей функціонування саме фінансової довіри, що існує на такому ринку.

Постановка завдання. Метою роботи є ідентифікація основних особливостей формування інституту довіри на ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. У статті проведено детальний аналіз процесу формування інституту довіри на ринку фінансових послуг, визначено особливості такого процесу, детально визначено специфічні риси формування довіри у межах економічних систем, описано її онтологічну єдність з ринком фінансових послуг. Також проведено дослідження процесу інституціоналізації з визначенням його сутності, що дозволило описати процес формування фінансової довіри як окремого інституту.

Висновки. У статті визначені та ґрунтовно проаналізовані особливості формування інституту довіри на ринку фінансових послуг.

Ключові слова: довіра; інститут довіри; ринок фінансових послуг; інституціоналізація; інститут фінансової довіри; інститут.

DOI: 10.25140/2410-9576-2018-2-1(13)-91-99

Urgency of the research. The financial services market is an integral part of the national economy of the country, has a significant impact on its economic development, constantly requires improvement of the environment of the financial intermediaries functioning.

Target setting. Such a market cannot develop without raising the level of trust between its main actors. That is why the issue of knowing the peculiarities of forming trust within it becomes relevant and requires the implementation of new researches.

Actual scientific research and issues analysis. Trust as a complex subject of research is considered by foreign and domestic scientists, which should include the following: Alimpiyev Ye., De Soto H., Ibragimova D. Kh., Zhukovska Ye. V., Kusmin O. Ye., Paniotto V., Fukuyama F., Yaremenko O. L.

The financial services market is studied by scientists for a long time, among which it is necessary to allocate the following: Bobrov Ye. A., Bondarenko Ye. P., Vyshyvana B. M., Krasovsky S. S., Ryzanova N. S., Smagin V. L., Yuriy S. I.

Uninvestigated parts of general issue defining. However, the issues of establishing a trust institution within the financial services market and studying the peculiarities of the financial trust functioning that exists in such a market are still insufficiently studied.

The research objective. The purpose of the work is to identify the main features of the trust institution formation on the financial services market.

Statement of the main material. The article gives a detailed analysis of the process of formation of the trust institution on the financial services market, the features of such a process are determined, specific features of trust formation within the economic systems are defined in details, and its ontological unity with the financial services market is described. Also, the study of the institutionalization process with the definition of its essence, which allowed describing the process of formation of financial trust as a separate institution is conducted.

Conclusions. Within the article, the peculiarities of forming a trust institution on the financial services market are defined and thoroughly analyzed.

Keywords: trust; trust institute; the financial services market; institutionalization; institute of financial trust; institute.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Актуальність теми дослідження. Формування ефективних заходів розбудови ринку фінансових послуг та його важливість для подальшого розвитку національної економіки на сьогодні не викликає жодних сумнівів. У межах цього ринку формуються вільні фінансові ресурси, які у подальшому трансформуються у кредитні та інвестиційні кошти. Окреслений процес можливий лише завдяки існуванню взаємовідносин між споживачами та виробниками фінансових послуг, які при взаємодії надають у тимчасове користування кошти один одному з метою отримати додатковий дохід. Зазначений рух фінансових ресурсів між такими економічними суб'єктами відбувається об'єктивно у суспільстві і піддається впливу значної низки різних чинників, серед яких вагому роль відіграють і неформальні фактори. Довіра серед них займає одну з ключових ролей.

Постановка проблеми. Інститут довіри відіграє ключову роль у функціонуванні окресленого ринку, оскільки всі взаємовідносини між споживачами та виробниками фінансових послуг повністю пронизані довірчими відносинами. Досить влучно зазначає Смагін В.Л. при дослідженні фінансового ринку та його функціонування в умовах трансформаційної економіки: ...серед неформальних інститутів значну роль у функціонуванні фінансового ринку відіграє інститут довіри... Фінансовий ринок — це ринок довіри. Чесність і відкритість посередників та емітентів, на яких ґрунтується довіра інвесторів, є самими значними цінностями на цьому ринку. Він швидко зростає й успішно розвивається лише тоді, коли між його суб'єктами панує атмосфера довіри [13, с. 55-56]. Окреслене лише посилює важливість розуміння процесу формування інституту довіри у межах ринку фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання довіри та пізнання її з наукової точки зору як складний об'єкт знайшли своє відображення в низці наукових робіт зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких варто виділити наступних: Алімпієв Є., Де Сото Е., Ібрагімова Д. Х., Іванова Р. Х., Жуковська Є. В., Коулман Дж., Кузьмін О. Є., Наркізов М. М., Паніотто В., Полтерович В. М., Степанова Н. М., Фукуяма Ф., Яременко О. Л.

Ринок фінансових послуг як макроекономічна система вивчається вченими вже тривалий час. До найбільш ґрунтовних робіт у даній сфері варто віднести наукові праці таких науковців: Бобров Є. А., Бондаренко Є. П., Вишивана Б. М., Зарипова Т. Ю., Коваленко Ю. М., Красовський С. С., Рекуненко І. І., Рязанова Н. С., Смагін В. Л., Юрій С. І.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на наявність численних напрацювань у сфері пізнання як інституту довіри, так і ринку фінансових послуг, на сьогодні недостатньо вивченими залишаються питання формування зазначеного інституту у межах такого ринку, поглиблення потребують дослідження зародження та розвитку інституту фінансової довіри у межах окресленого ринку.

Постановка завдання. Метою роботи є ідентифікація та опис основних особливостей формування інституту довіри на ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою пізнання процесу формування інституту довіри (ІД) є усвідомлення відмінностей та спільних рис між впливом такого інституту на розвиток ринку фінансових послуг (РФП) та його формування у межах такого ринку. Між такими процесами у реальності є відмінності, які потребують ґрунтового вивчення. *Вплив* на відміну від формування пізнається через використання статичного підходу до розгляду взаємодії між окресленими явищами. Він піддається дії різних чинників, може змінюватися з часом, бути як позитивним, так і негативним. З позиції пізнання сутності такого впливу його заряд не має жодного значення, однак, при аналізі результатів дії ІД на РФП важливими стають питання створення ефективних з позиції функціонування такого ринку заходів, що частково включають напрямки підвищення рівня довіри між споживачами та виробниками фінансових послуг.

Якщо розглядаємо процес *формування* ІД у межах РФП, то вивчається окреслений процес у динаміці, зважаючи на те, що паралельно цьому процесу відбувається вплив окресленого інституту на функціонування фінансових посередників. Сам процес формування може піддаватися впливу з боку окремих суб'єктів, що дає можливість впроваджувати ті заходи у межах ринку фінансових послуг, реалізація яких дозволить створити передумови для зростання рівня фінансової довіри на такому ринку.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Процес формування ІД на РФП може відбуватися вже при певному рівні довіри на такому рівні, але її обсяг є недостатнім для розвитку національної економіки. Такий рівень фінансової довіри існує на певний момент часу і потребує збільшення. Зростання можливе через сам процес формування довіри, який дозволяє наростити рівень чинника до бажаного, очікуваного значення. Будь-якому рівню ІД на РФУ притаманний певний стан розвитку окресленого ринку. Саме тому зростання показника довіри між фінансовими посередниками та їх клієнтами дозволяє наблизити його значення до очікуваного, бажаного результату і перейти від поточного рівня розвитку РФП до бажаного його стану, який може визначатися сукупністю кількісних та якісних показників.

Дослідження розпочнемо з визначення сутності процесу формування. Окреслений процес є унікальним за своєю природою та притаманний всім об'єктам, які на сьогодні відомі людству, оскільки вони колись були сформовані у межах нашої реальності, а їх найбільш важливі риси та характеристики відображаються у межах нашої свідомості при їх розгляді та аналізі. У науці *формування* є міждисциплінарним процесом, який вивчається у межах всіх наук. Взагалі *формування* – процес зародження, створення певного об'єкта, виникнення явища, його утворення. Окреслене слово походить з лат. мови і у перекладі означає „утворювати, формувати”. Також формування у деяких роботах розглядається як процес розвитку, хоча на наше переконання, між окресленими явищами є певна відмінність.

З урахуванням того, що формування є процесом, для якого характерними рисами є еволюційність, то окреслене явища розвивається у певному часовому періоді і поступово. Таким чином формування – процес, у межах протікання якого явище, що пізнається, не лише зароджується та створюється, але і набуває своїх характерних рис та властивостей, які необхідні для його ефективного функціонування. Формування є початковим етапом розвитку об'єкта, процесу або явища і, відповідно, об'єктивно необхідною його частиною. Рекуненко І. І. зауважує, що будь-який процес чи явище, проходить в своєму розвитку певні етапи або стадії... Формуватися – тобто складатися, придбати закінченість, зрілість. Формування містить в собі формування сутнісних рис явища [11, с. 11-12].

Повертаючись до питання формування ІД на РФП зауважимо, що у межах такого процесу формування являє собою еволюційний процес, який пов'язаний з питаннями зародження моральних цінностей суспільства, норм та традицій, які поступово призводять до трансформації поведінки основних економічних суб'єктів. У результаті зароджуються довірчі відносини між ними, які поступово у межах розвитку самої соціальної системи або розвиваються та поширюються на інші об'єкти та суб'єктів, або рівень довіри до фінансових посередників залишається низьким.

Формування ІД пов'язане з наступними процесами:

- 1) *формування* відповідних моральних норм у суспільстві, які закладають фундамент для виникнення довіри між суб'єктами;
- 2) *формування* моделі поведінки під дією нових суспільних норм;
- 3) *формування* довірчого ставлення між суб'єктами певного невеликого кола (групи індивідів);
- 4) *формування* передумов поширення довірчих відносин на ширше коло осіб;
- 5) *формування* деперсоніфікованої довіри (довіри до систем, інститутів, окремих організацій, об'єднань, фінансових посередників тощо);
- 6) *формування* неформального ІД у межах суспільства.

Розглянемо особливості пізнання процесу формування ІД на РФУ. Окреслений процес необхідно досліджувати, враховуючи існування двох підходів до його розгляду.

1. Розгляд такого процесу як явища, якого раніше не було в суспільстві, або воно існувало у примітивному вигляді і обмежувалося довірчими відносинами у межах однієї сім'ї. У такому суспільстві відсутня деперсоніфікована довіра і не існує довіри до фінансових посередників. Власне така ситуація можлива лише на початкових етапах зародження суспільства і у його структурі фінансові посередники розвиваються також на примітивному рівні.

2. Розгляд процесу формування ІД до діяльності фінансових установ як процесу нарощення його рівня від вже існуючого певного рівня. У сучасному суспільстві довірчі відносини між виробниками та споживачами фінансових відносин існують завжди, оскільки функціонують фінансові посередники, які працюють з певними обсягами залучених коштів і надають кредити та реалізу-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ють інвестиції. Різниця лише полягає у масштабах таких операцій та рівні сформованої довіри. При низькому рівні довіри або її сталому невеликому значенні питання формування окресленого інституту стають актуальним та важливими для формування заходів розбудови РФП. Така ситуація більш притаманна вже розвинутим з економічної точки зору країнам, або тим, що розвиваються у межах глобалізованого світу. Проте, формування ІД на РФП також відбувається через реалізацію складної сукупності різнобічних процесів. Логічно припустити, враховуючи дуальний характер взаємодії окреслених явищ, що між ними існує тісний взаємозв'язок і одновекторний напрям впливу саме окресленого інституту на зазначений ринок не є цілком вичерпним поясненням всієї сукупності надскладних процесів реальності, що відбуваються між ними.

У підсумку описаний процес формування можна представити через ідентифікацію двох способів створення довіри у межах РФП.

1. З одного боку довіра є по відношенню до даного ринку неформальним чинником, який здійснює на нього вплив, тобто виступає зовнішнім фактором розбудови економічного об'єкта. У такому випадку сам ІД формується у межах зовнішнього середовища, виступає окремим об'єктом пізнання і реалізує свій вплив на всіх учасників процесу надання фінансових послуг. Отже, можна визначити такий тип довіри як екзогенний, що формується поза економічним об'єктом.

2. З іншого боку довіра також між виробниками та споживачами фінансових послуг може формуватися і у межах самого РФП. Довірчі відносини розвиваються всередині економічного об'єкта. У такому випадку її можна розглядати як ендогенний чинник, який сприяє функціонуванню РФП. Відповідно, реалізація заходів щодо розбудови окресленого ринку буде автоматично призводити до підвищення рівня довіри до фінансових посередників, що у підсумку сприятиме знову розвитку РФП.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що загальний рівень довіри до фінансових посередників завжди буде складатися з двох складових: рівня ендогенної та екзогенної довіри. Це лише підтверджує позицію, що у суспільстві, в якому існує низький рівень довіри між її громадянами, суб'єктами господарювання, існує неналежний рівень деперсоніфікованої довіри, наростити рівень довіри у межах РФП вкрай складно. Це можна зробити виключно за рахунок використання внутрішнього потенціалу даного ринку до саморозвитку. Саме це дозволить збільшити рівень довіри. Проте, у переважній більшості випадків низький рівень довіри у суспільстві також безпосередньо пов'язаний з недостатніми темпами економічного розвитку та слабким соціальним забезпеченням громадян. Отже, формування ІД вимагає забезпечення, насамперед, стабільних передумов економічного розвитку, а вже потім розробки та реалізації заходів розбудови РФП.

Враховуючи, що довіра досить часто і правомірно розглядається як окремий інститут, то процес її формування варто також пізнавати через загальні закономірності зародження та розвитку інститутів як окремих об'єктів дослідження. З цієї метою актуальними стають питання вивчення сутності та характерних рис процесу *інституціоналізації* та адаптації отриманих результатів до пізнання впливу ІД на функціонування РФП.

Для цього з початку з'ясуємо, що таке інституціоналізація як процес. Яременко О. Л. зазначає, що інституціоналізація – це перетворення незвичного в звичне, повсякденне [18, с. 255]. Рязанова Н. С., враховуючи позицію Бергера П. Л. та Лукмана Т. зауважує, що інституціоналізація – динамічний процес виникнення, становлення і закріплення громадського порядку [12, с. 228]. Файзуллін Т. Ф. розглядає інституціоналізацію як процес формування автономного та сталого комплексу формальних і неформальних правил, принципів, норм, установок, що регулюють різні сфери людської діяльності, які організуються в різні ролі і статуси та утворюють соціальну систему. Іншими словами, інституціоналізація – це процес формування, розробки, введення в дію нових законів, формальних і неформальних правил, механізмів вирішення конфліктів, а також примушення до виконання відповідних приписів усіма, хто бере участь у спільній діяльності в рамках системи, що формується, процес, спрямований на задоволення потреб населення [15, с. 41].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Враховуючи зміст наведених концепцій розгляду інституціоналізації, окреслений процес можна розглядати як *сукупність дій щодо зародження, формування, функціонування та розвитку окремих норм, традицій, правил, у суспільстві, яким притаманний динамічний стан існування, як формальний, так і неформальний характер.*

Процес формування інститутів є тривалим, складно передбачуваним, оскільки такі об'єкти створюються у межах суспільства, якому завжди притаманні стохастичні, неоднорідні та складно прогнозовані явища. Проте, іншого шляху розбудови соціального простору, підвищення рівня функціонування його окремих сфер не існує. У тих секторах національної економіки, де не сформовані реально діючі формальні правила, одразу виникають, вкорінюються неформальні інститути, норми, які з часом стають рутинізованими, звичними та такими, які сприймаються необхідними та правильними. Така ситуація є небезпечною для подальшої розбудови економіки країни, оскільки потребує набагато тривалішого часу і зусиль для викорінення окреслених інститутів та направлення їх у формалізоване русло функціонування суспільства. Важливу роль у цьому процесі відіграє ефективність державної влади та якість професійної підготовки державних службовців.

Полтерович В. М., розглядаючи питання трансплантації економічних інститутів зауважує, що якщо початковий рівень довіри до нового залежить від вибору запозичених інститутів, то на його збереження сильно впливає технологія їх впровадження, міра користолюбства реформаторів. Ще на стадії вибору об'єкта трансплантації і, тим більше, в процесі впровадження нових інститутів серйозній моральній спокусі піддаються лідери інституційних реформ, які мають можливість деформувати для задоволення власних або вузько групових інтересів, як критерії вибору імпортованого інституту, сам інститут, і спосіб його перенесення [10, с. 5].

Отже, розглянутий процес інституціоналізації та його основні особливості реалізації дозволяє, адаптуючи отримані результати, провести більш поглиблений аналіз процесу формування ІД у межах РФП (Рис. 1).

ІД, який є невід'ємною частиною РФП, зароджується у суспільстві, де поступово починають виникати фінансові відносини. Передумовою зародження таких відносин є створення та розвиток інституту власності, функціонування товарно-грошових відносин та поступове використання грошей для реалізації функції обміну. Існування фінансових відносин та розуміння економічними суб'єктами сутності власного фінансового ресурсу, власних грошей, капіталу сприяє розбудові відповідних відносин між окремими особами з приводу позик таких коштів, тобто формується система фінансових взаємозв'язків і обігу фінансових ресурсів у досить примітивному вигляді.

Зростання обсягів фінансових відносин та ресурсів, що перебувають в обігу між економічними суб'єктами, призводить до виникнення прототипів фінансових посередників, утворення спеціалізації серед торговців, які починають працювати виключно з грошовими засобами та спрощують процес обміну валют, збільшення капіталу та отримання позик.

Такі відносини вже відбуваються у просторі формування та зародження довірчих відносин між вказаними примітивними формами фінансових посередників та їх різними клієнтами. Отже, формування фінансових посередників у суспільстві завжди відбувається після процесу зародження та розвитку фінансової довіри між окремими суб'єктами такого суспільства. Поступово окреслені відносини з моделі „суб'єкт-суб'єкт” переходять до концепції деперсоніфікованої довіри „суб'єкт-абстрактна система”. У підсумку відбувається поширення норми довіри у суспільстві та формується неформальний простір її підтримки. Як зазначає Степанова Н.М. „довіра, народжуючись у особистісних взаєминах, може слугувати позитивним прикладом для наслідування усіх інших членів суспільства – а такий приклад можна подавати на будь-якому рівні соціальної ієрархії” [14].

Сутність окресленого простору полягає в тому, що виникають правила серед клієнтів та виробників фінансових послуг, які не можна порушувати, довіра будується виключно на особистій взаємодії представників торгових домів, окремих фінансових посередників та конкретних їх клієнтів. Тобто створюється система відносин між клієнтами, яка формує певні моделі їх поведінки, яких вони дотримуються і не порушують. Поступово у результаті таких складних дій і виникає ІД на РФП.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

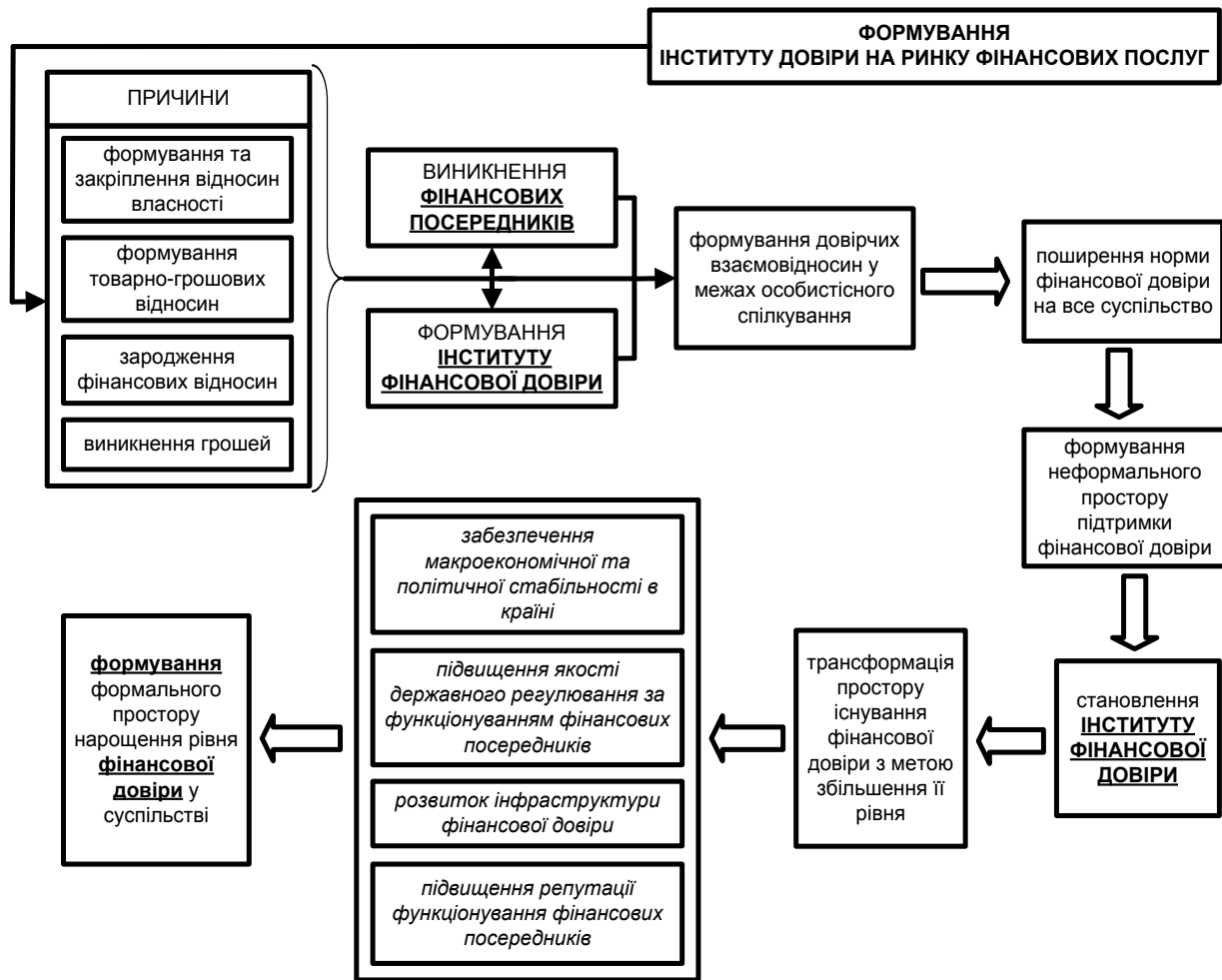

Рис. 1. Схема формування інституту довіри на ринку фінансових послуг
Джерело: складено автором на основі [1-3; 4, с. 26-27; 5, с. 52; 6, с. 215; 7; 9, с. 10; 14; 16-17]

Розуміючи важливість забезпечення розвитку довіри на РФП та необхідність створення умов для ефективного функціонування фінансових посередників, державні органи влади починають більшу увагу приділяти питанням розбудови окресленого ринку. Відбувається зміна правила гри на окресленому ринку, що здійснюється для підвищення прозорості діяльності фінансових посередників, нарощення їх репутації серед клієнтів, забезпечення стабільних засад їх існування. Прийняття низки законодавчих актів та інших нормативно-правових документів у суспільстві створює поступово формальний простір підтримки ІД.

Варто зауважити, що довіра завжди є відчуттям особистим, яке притаманне кожній людині і характеризується як раціональними, так і нераціональними діями. Саме тому, довіра виступає сталим неформальним чинником та інститутом у межах РФП. Проте зростання її рівня можливе виключно через формалізацію простору суспільства, у межах якого зароджуються довірчі відносини між виробниками та споживачами фінансових послуг. Тобто, формування законодавчої бази діяльності фінансових посередників, яка б дозволяла вимагати від них реалізації стійкої економічної діяльності, забезпечення інформаційної прозорості функціонування таких установ, дотримання прав споживачів фінансових послуг, гарантування повернення позик і т.д. Розвиток ІД вимагає створення сукупності формальних інститутів, наприклад, "інститут банкрутства", "ін-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

ститут гарантування вкладів", "інститут страхування" і ін Досить влучно зауважує Наркізов М. М., що на довірі повністю ґрунтується вся система кредитування, вся фондова діяльність. Без довіри не може існувати інститут інвестицій. Довіра – це готовність бути залежним від інших людей в ситуації невизначеності і в очікуванні певної вигоди від цього [8, с. 19].

Саме реформування та розвиток допоміжних, суголосних до довіри інститутів, є важливою передумовою формування заходів щодо нарощення її значення у межах суспільства. Вся діяльність із збільшення рівня довірчих відносин між фінансовими посередниками та їх клієнтами полягає у розбудові так званої інфраструктури фінансової довіри, яка у комплексі та взаємодії дозволяє створити простір ефективного нарощення довіри у суспільстві. Жуковська О. В. зазначає, що допоміжні інститути можуть сприяти інституціоналізації норми довіри за допомогою декількох механізмів: мотивування поведінки, відповідного прояву норми довіри, шляхом надання певних переваг; демотивування поведінки, яка не відповідає прояву норми довіри, шляхом позбавлення певних переваг; зниження ризику прояву норми довіри шляхом реалізації механізмів відшкодування можливих втрат; наявність у вільному доступі інформації щодо надійності і чесності об'єктів довіри; гарантування певної міри надійності об'єктів довіри, з якими суб'єкт не має досвіду взаємодій, іншими об'єктами, щодо надійності яких у суб'єкта вже склалися певні уявлення [6, с. 215]. Така позиція підтверджу актуальність вивчення особливостей створення та розбудови інфраструктури довіри у межах РФП.

Таким чином, можна зробити такі висновки щодо процесу формування ІД на РФП.

1. *Формування фінансової довіри – процес безперервний*, оскільки постійно відбувається у межах даного ринку та суспільства. РФП є невід'ємною частиною існування національної економіки, і довіра як окреме явище пізнання постійно існує та розвивається на такому ринку. Саме тому процеси зміни позитивного та негативного трендів у трансформації рівня довіри відбуваються постійно.

2. *Формування фінансової довіри – процес динамічний*, оскільки завжди рівень довіри пов'язаний із зміною його значення протягом певного періоду часу. Така трансформація може відбуватися як у позитивну, так і негативну сторону. Аналіз теоретичних засад сутності фінансової довіри можливий лише у статичному стані, а оцінка її сучасних тенденцій розвитку у межах окремих економічних систем – виключно через аналіз показників динаміки.

3. *Формування фінансової довіри – процес непередбачуваний*, оскільки пізнати вичерпно майбутні тренди зміни рівня довіри є неможливим. У більшості випадків окреслене явище розвивається ситуаційно, часто – не прогнозовано.

4. *Формування фінансової довіри – процес, який можна моделювати*, оскільки як і будь-який економічний процес, пізнання його відбувається виключно через теоретичний опис та використання методів моделювання протікання такого процесу. Моделювання виступає одним з найголовніших способів дослідження формування ІД на РФП, тому що дозволяє визначити кореляційні залежності між різними процесами, які протікають у межах окресленого ринку та прогнозувати його розвиток при різних рівнях фінансової довіри.

Висновки. Отже, у межах статті проведено детальний аналіз процесу формування ІД на РФП. Було обґрунтовано особливості впливу окресленого інституту на функціонування такого ринку. Також визначено особливості формування зазначеного інституту через вивчення та поглиблення теоретичних положень сутності самого процесу формування та адаптація отриманих результатів для пізнання процесу формування ІД на РФП. У статті визначено особливості та специфічні риси формування довіри у межах економічних систем, описано онтологічну єдність такого інституту з РФП. Враховуючи інституційний підхід до розгляду фінансової довіри, у статті проведено дослідження процесу інституціоналізації з визначенням його сутності, що дозволило описати процес створення фінансової довіри як окремого інституту.

Література

1. Алімпієв, Є. Інституційна довіра як чинник ефективності фінансово-монетарної трансмісії в післякризовій економіці / Є. Алімпієв // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 4 (37). – С. 96-103.
2. Де Сото, Э. Загадка капітала: чому капіталізм

References

1. Alimpiiev, Ye. (2012). Instytutsiina dovira yak chynnyk efektyvnosti finansovo-monetarnoi transmissii v pislakryzovii ekonomitsi [Institutional Trust as a Factor for the Effectiveness of Financial-Monetary Transmission in the Post-Crisis Economy]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* –

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире / Эрнандо де Сото. – М. : Олимп-Бизнес, 2004. – 263 с.

3. Дубина, М. В. Застосування системного підходу до дослідження ринку фінансових послуг / М. В. Дубина // Проблеми економіки. – 2016. – № 3. – С. 261-266.

4. Ибрагимова, Д. Х. Доверие населения финансовым институтам: концептуализация, операционализация, измерение / Д. Х. Ибрагимова // Банковское дело. – 2011. – № 9. – С. 24-30.

5. Иванова, Р. Х. Доверие как ключевой фактор партнерства в бизнесе / Р. Х. Иванова // Проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 51-55.

6. Жуковская, Е. В. Доверие как норма и процесс ее институционализации / Е. В. Жуковская // Бизнес Информ. – 2011. – № 8. – С. 214-216.

7. Кузьмін, О. Є. Довіра як економічна категорія / О. Є. Кузьмін // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 100-104.

8. Наркізов, М. М. Ключові фактори забезпечення стабільності функціонування соціально-економічної системи / М. М. Наркізов // Бизнес Информ. – 2015. – № 3. – С. 18-22.

9. Паентко, Т. В. Фіскальне регулювання фінансових потоків в інституціональній економіці: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит” / Т. В. Паентко. – Київ, 2014. – 33 с.

10. Полтерович, В. М. Трансплантация экономических институтов [Электронный ресурс] / В. М. Полтерович // Экономическая наука современной России. – 2001. – № 1. – Режим доступа: <http://www.cemi.rssi.ru/publication/e-publishing/2001.pdf>.

11. Рекуненко, І. І. Методологічні засади дослідження процесів становлення та розвитку інфраструктури фінансового ринку України / І. І. Рекуненко // Економіка та держава. – 2014. – № 12. – С. 10-13.

12. Рязанова, Н. С. Інститут фінансового екаунтинга (счетоводства) в архітектурі фінансово-економічних інститутів інформаційного общества / Н. С. Рязанова // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 226-239.

13. Смагін, В. Л. Формування та розвиток фінансового ринку в умовах трансформаційної економіки: монографія / В. Л. Смагін. – К. : КНЕУ, 2008. – 232 с.

14. Степанова, Н. М. Довіра як чинник соціальної взаємодії у контексті глобалізації [Електронний ресурс] / Н. М. Степанова // Гілея. – 2009. – Вип. 28. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/425>

15. Файзуллин, Т. Ф. Сущность институционализма и его значение в исследовании социально-экономических явлений / Т. Ф. Файзуллин, А. И. Файзуллина // Вестник ОГУ. – 2007. – № 9. – С. 37-42.

16. Фукуяма, Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: [пер. с англ.] / Френсис Фукуяма. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 730 с.

17. Шкарлет, С. М. Особливості застосування когнітивного підходу до ідентифікації сутності ринку фінансових послуг / С. М. Шкарлет, М. В. Дубина // Економічний часопис. – 2016. – № 3-4 (2). – С. 70-74

18. Яременко, О. Л. Формування інститутів розвитку в економіці України: альтернативи та ризики / О. Л. Яременко // Вчені записи ХГУ „НУА”. – 2013. – Т. 19. – С. 249-267.

Galician Economic Herald, 4(37), 96-103 [in Ukrainian].

2. De Soto, E. (2004). *Zagadka kapitala: pochemu kapitalizm torzhestvuet na Zapade i terpit porazhenie vo vsem ostalnom mire* [The mystery of capital: why does capitalism triumph in the West and defeats in the rest of the world]. Moscow: Olimp-Biznes [in Russian].

3. Dubyna, M. V. (2016). Zastosuvannia systemnoho pidkhodu do doslidzhennia rynku finansovykh posluh [Application of a systematic approach to the study of the financial services market]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 3, 261-266 [in Ukrainian].

4. Ibrahimova, D. Kh. (2011). Doverie naseleniia finansovim institutam: kontseptualizatsiia, operatsionalizatsiia, izmerenie [Confidence of the population in financial institutions: conceptualization, operationalization, measurement]. *Bankovskoe delo – Banking*, 9, 24-30 [in Russian].

5. Ivanova, R. Kh. (2010). Doverie kak kliuchevoi faktor partnerstva v biznese [Trust as a key factor in business partnerships]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 1, 51-55 [in Russian].

6. Zhukovskaia, E. V. (2011). Doverie kak norma i protsess ee institutsionalizatsii [Trust as the norm and the process of its institutionalization]. *Biznes Inform – Business Inform*, 8, 214-216 [in Russian].

7. Kuzmin, O. Ye. (2010). Dovira yak ekonomichna katehoriia [Trust as an economic category]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 20.2, 100-104 [in Ukrainian].

8. Narkizov, M. M. (2015). Kliuchovi faktory zabezpechennia stabilnosti funktsionuvannia sotsialno-ekonomichnoi systemy [Key factors for ensuring the stability of the socio-economic system functioning]. *Biznes Inform – Business Inform*, 3, 18-22 [in Ukrainian].

9. Paientko, T. V. (2014). Fiskalne rehuliuвання finansovykh potokiv v instytutsionalnii ekonomitsi [Fiscal regulation of financial flows in the institutional economy]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

10. Polterovych, V. M. (2001). Transplantatsiia ekonomicheskikh institutov [Transplantation of economic institutions]. *Ekonomicheskaya nauka sovremennoy Rossii – Economic science of modern Russia*, 1. Retrieved from <http://www.cemi.rssi.ru/publication/e-publishing/2001.pdf> [in Russian].

11. Rekuenko, I. I. (2014). Metodolohichni zasady doslidzhennia protsesiv stanovlennia ta rozvytku infrastruktury finansovoho rynku Ukrainy [Methodological principles of the study of formation and development processes of the financial market infrastructure of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 12, 10-13 [in Ukrainian].

12. Riazanova, N. S. (2015). Institut finansovogo ekauntinga (schetovodstva) v arkhitekture finansovo-ekonomicheskikh institutov ifnormatsionnogo obshchestva [Institute of financial accounting (bookkeeping) in the architecture of the financial and economic institutions and the information society]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 2, 226-239 [in Russian].

13. Smahin, V. L. (2008). *Formuvannia ta rozvytok finansovoho rynku v umovakh transformatsiinoi ekonomiky* [Formation and development of the financial market in a transformational economy]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

14. Stepanova, N. M. (2009). Dovira yak chynnyk sotsialnoi vzaiemodii u konteksti hlobalizatsii [Trust as a factor in social interaction in the context of globalization]. *Hileia – Gilea*, 28. Retrieved from <http://gisap.eu/ru/node/425> [in Ukrainian].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

15. Faizullyn, T. F. & Faizullyna, A. Y. (2007). Sushchnost instytutsionalizma i ego znachenie v issledovanii sotsialno-ekonomicheskikh iavlenii [Essence of institutionalism and its importance in study of socio-economic phenomena]. *Vestnyk OHU – Bulletin of the OSU*, 9, 37-42 [in Russian].

16. Fukuiama, F. (2006). *Doverie: sotsialnye dobrodeteli i put k protsvetaniiu [Trust: social virtues and the path to prosperity]*. Moscow: AST "KhRANYTEL" [in Russian].

17. Shkarlet, S. M. & Dubyna, M. V. (2016). Osoblyvosti zastosuvannya kognityvnoho pidkhodu do identyfikatsii сутності ринку фінансових послуг [Features of cognitive approach use to identifying the financial services market essence]. *Ekonomichnyi chasopys – Economic magazine*, 3-4 (2), 70-74 [in Ukrainian].

18. Yaremenko, O. L. (2013). Formuvannya instytutiv rozvytku v ekonomitsi Ukrainy: alternatyvy ta ryzyky [Formation of development institutes in the Ukrainian economy: alternatives and risks]. *Vcheni zapysy KhHU „NUA” – Academic records of KhGU “NUA”*, 19, 249-267 [in Ukrainian].

Надійшла 25.12.2017

Бібліографічний опис для цитування :

Дубина, М. В. Особливості формування інституту довіри на ринку фінансових послуг / М. В. Дубина, О. С. Жук, Л. М. Бондаренко // Науковий вісник Полісся. – 2018. - № 1 (13). Ч. 2. – С. 91-99.